

УДК 911.375:008(477.411):316.7
DOI 10.32461/2226-3209.3.2025.344232

Цитування:

Степаненко А. Г. Мапування як форма репрезентації та взаємодії: картографічні практики в трансформації культурного ландшафту Києва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 3. С. 107–112.

Степаненко Анастасія Геннадіївна, аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0003-1125-6522>
hladka.anastasiia@gmail.com

Stepanenko A. (2025). Mapping as a Form of Representation and Interaction: Cartographic Practices in the Transformation of Kyiv's Cultural Landscape. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 107–112 [in Ukrainian].

МАПУВАННЯ ЯК ФОРМА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЇ: КАРТОГРАФІЧНІ ПРАКТИКИ В ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ КИЄВА

Мета роботи. Дослідження спрямоване на аналіз мапування Києва як культурної практики в її історичній еволюції – від картографічних форм XIX–XX століть до сучасних цифрових і художніх інтерпретацій міського простору. Метою є виявлення, як картографічні практики різних періодів відображають зміни в символічній структурі міста, взаємодіють із колективною пам'яттю, впливають на формування міської ідентичності та стають інструментами переозначення знаково-символічних систем у контексті модернізації, цифровізації, декомунізації та дерусифікації. **Методологія роботи.** У дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує культурологічний аналіз, урбаністичні студії та теорії простору Анрі Лефевра й Мішеля де Серто. Використано порівняльно-історичний метод для аналізу картографічних матеріалів різних епох, візуальний аналіз для виявлення знаково-символічних домінант, а також кейс-стаді сучасного культурного проєкту «Шукай» як прикладу інтерактивної, афективної картографії, що поєднує репрезентацію та художнє переосмислення міського простору. **Наукова новизна.** Вперше здійснено комплексний культурологічний аналіз картографічних практик Києва у вимірі взаємодії, репрезентації та трансформації міського ландшафту. Показано, що мапи є не лише інструментами навігації, а й соціокультурними артефактами, які фіксують і формують символічну логіку міста. Обґрунтовано, що сучасні культурні ініціативи мапування, зокрема «Шукай», створюють альтернативні мапи пам'яті, які репрезентують множинність голосів і досвідів, поєднуючи елементи карти та маршруту. Виявлено, що такі проєкти активізують «живу» афективну картографію, яка повертає мапі тілесний, емоційний та наративний вимір. **Висновки.** Мапування Києва еволюціонувало від декоративно-деталізованих історичних карт XIX–XX століть через утилітарні й ідеологічно стандартизовані радянські зразки до сучасних інтерактивних і художніх форм, що інтегрують цифрові технології та громадську участь. Сучасні практики мапування не лише фіксують зміни міського середовища, а й моделюють нові сценарії його культурного освоєння. Проєкт «Шукай» демонструє потенціал мапування як інструменту формування нових міських наративів, зшивання розірваних пластів пам'яті та зміцнення зв'язків між містом, його мешканцями та відвідувачами. У контексті постколоніальної трансформації України такі ініціативи стають важливими агентами переосмислення культурного ландшафту та актуалізації локальної ідентичності.

Ключові слова: трансформація, культурний ландшафт міста, картографічні практики, мапування, Київ, міська пам'ять, ідентичність, декомунізація, дерусифікація, проєкт «Шукай».

Stepanenko Anastasiia, Master of Cultural Studies, PhD student, Department of Ethics, Aesthetics and Cultural Studies, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Mapping as a Form of Representation and Interaction: Cartographic Practices in the Transformation of Kyiv's Cultural Landscape

Purpose of the Study. This research focuses on analysing the mapping of Kyiv as a cultural practice in its historical evolution — from the cartographic forms of the 19th–20th centuries to contemporary digital and artistic interpretations of urban space. The aim is to identify how mapping practices of different periods reflect changes in the city's symbolic structure, interact with collective memory, influence the formation of urban identity, and serve as tools for redefining sign-symbolic systems in the context of modernisation, digitalisation, decommunisation, and

derussification. **The research methodology.** The study employs an interdisciplinary approach that combines cultural analysis, urban studies, and the spatial theories of Henri Lefebvre and Michel de Certeau. A comparative-historical method is applied to analyse cartographic materials from different eras, while visual analysis is used to identify sign-symbolic dominants. The research also uses a case study of the contemporary cultural project Shukai as an example of interactive, affective cartography that merges representation with artistic rethinking of urban space. **Scientific Novelty.** For the first time, a comprehensive cultural analysis of Kyiv's mapping practices has been conducted in the dimensions of interaction, representation, and transformation of the urban landscape. The study demonstrates that maps are not only navigation tools but also socio-cultural artifacts that record and shape the city's symbolic logic. It substantiates that contemporary cultural mapping initiatives, including Shukai, create alternative maps of memory that represent a plurality of voices and experiences, combining elements of the map and the route. It also reveals that such projects activate a 'living' affective cartography, which restores the bodily, emotional, and narrative dimensions of the map. **Conclusions.** Mapping of Kyiv has evolved from decoratively detailed historical maps of the 19th–20th centuries, through utilitarian and ideologically standardised Soviet examples, to modern interactive and artistic forms that integrate digital technologies and public participation. Contemporary mapping practices not only document changes in the urban environment but also model new scenarios for its cultural appropriation. The Shukai project demonstrates the potential of mapping as a tool for shaping new urban narratives, stitching together fragmented layers of memory, and strengthening connections between the city, its residents, and visitors. In the context of Ukraine's postcolonial transformation, such initiatives become important agents for rethinking the cultural landscape and revitalising local identity.

Keywords: transformation, urban cultural landscape, cartographic practices, mapping, Kyiv, urban memory, identity, decommunisation, derussification, 'Shukai' project.

Актуальність теми дослідження. Київ як місто з багатшаровою історією та складною політичною траєкторією є цінним об'єктом для аналізу картографічних практик. Упродовж століть його знаково-символічні системи багаторазово переозначувалися, що відображено у картографічних матеріалах. Окрім трансформації культурного ландшафту міста, можна зафіксувати загальну культурно-історичну динаміку. Так, мапи, створені на межі XIX–XX століть, вирізняються високим рівнем деталізації [3; 5]. Вони фіксують не лише мережу вулиць та інфраструктурні елементи, а й об'єкти культурного ландшафту – храми, парки, історичні споруди, топографічні особливості. Такі мапи нерідко мають декоративне оздоблення: орнаментальні рамки, каліграфічні шрифти, художні підписи надають їм не лише пізнавальної, а й мистецької цінності. У XX столітті, в умовах стрімкої урбанізації, мапи змінюють свій характер: під впливом ідеології комунізму вони набувають утилітарного, стандартизованого й технократичного вигляду [2]. Зростання масштабів міст, ускладнення їх структури та зростаючі потреби планування також спричинили зменшення масштабу побутових мап і втрату деталізованого зображення культурних об'єктів. Мапа перетворилася на інструмент адміністративного контролю та управління середовищем.

У ХХІ столітті цифровізація докорінно змінює саму природу мапування: мапи стають інтерактивними, гнучкими, відкритими до користувацької участі й постійного оновлення. Вони набувають нових функціональних і

культурних сценаріїв. У вимірі трансформації культурного ландшафту Києва – в умовах інформаційного суспільства, цифрового переходу та активної деколонізації – мапування починає відігравати роль інструменту не лише репрезентації, а й переосмислення середовищем. Мапа постає як засіб ініціювання нових способів та сценаріїв взаємодії з міським середовищем.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження мапування в гуманітарному знанні активно розвивається упродовж останніх десятиліть у рамках культурології, урбаністики, візуальних студій, географії та історії. Сучасні підходи відмовляються від уявлення про мапу як об'єктивного відображення реальності, розглядаючи її як інструмент влади, символічної репрезентації та соціального конструювання простору. Класичні праці Деніса Вуда, Джона Браяна Гарлі та Едварда Соджа сформували критику мап як ідеологічних структур, що відображають інтереси певних політичних і культурних центрів.

У контексті міських досліджень залишаються актуальними європейські та американські дослідження ХХ століття. Наприклад, Вальтер Бенямін у своїх роботах розглядав міста як тексти, що містять безліч культурних та історичних наративів, які можна «читати». Він підходив до вивчення міста як до розкриття його багатшаровості через артефакти, символи та інші елементи міського простору [4]. Річард Сеннетт досліджував ідею міста як простору для соціальної взаємодії. Він підкреслював, що урбаністичний простір має заохочувати ці різноманітні взаємодії, і вважав

важливим те, як архітектурні й культурні об'єкти можуть сприяти чи, навпаки, обмежувати можливості для спілкування [9]. Значний вплив має концепція Анрі Лефевра, згідно з якою простір не є нейтральним, а формується через соціальні практики, символічні значення та уявлення [8]. Мішель де Серто запропонував бачити картографування як практику, що взаємодіє з повсякденною активністю мешканців і трансформує офіційне бачення простору через індивідуальні траєкторії [6]. Джейн Джейкобс підкреслювала значення культурного та соціального розмаїття для розвитку міських спільнот. Вона вважала, що культурні об'єкти та громадські простори можуть сприяти формуванню зв'язків між мешканцями і створювати відчуття безпеки та солідарності [7].

Поняття «культурний ландшафт» ґрунтовно розкриває українська дослідниця Л. Безлатня. Значний внесок у дослідження культурних ландшафтів зробили Г. Денисик, Л. Стефанков, В. Воловик, С. Кирилюк, Н. Булгакова, К. Поливач, Д. Холявчук, Т. Гуменюк, А. Звіряка, О. Павлова, Є. Буцикіна та інші науковці.

Мета дослідження – аналіз мапування Києва як культурної практики в її історичній еволюції та сучасних трансформаціях – від традиційних картографічних форм XIX–XX століть до цифрових і художніх інтерпретацій міського простору сучасності.

Виклад основного матеріалу. Однією з ключових оптик, що дозволяє проаналізувати трансформацію мапування як культурної практики, є підхід Мішеля де Серто, викладений у праці «Винайдення повсякденності». У частині «Тури та карти» він описує розмежування між двома способами символічної репрезентації простору – турами (маршрутами) та картами, – що мають різну природу взаємодії з міським середовищем [6, 119]. Якщо карта фіксує простір як стабільну, абстрактну структуру, що репрезентує вже «завершене» знання, то тур є результатом руху, дії, досвіду, тобто є процесуальним і афективним. Карта, на думку де Серто, є «тоталізуючою сценою», яка «усуває образотворчі фігурації практик», тоді як тур, навпаки, відображає безпосередню тілесну присутність у просторі, її наративний склад і послідовність рухів [6, 120].

Проведений нами аналіз історичних мап Києва XIX–XX століть підтверджує дієвість розрізнення, запропонованого Мішелем де Серто: карта, відсторонена від тілесного руху,

стає не лише інструментом навігації, а передусім репрезентацією влади над простором, засобом його культурної інтерпретації та упорядкування. Упродовж століть місто перебувало в межах різних імперських і державних утворень – Російської імперії, Радянського Союзу, Української Народної Республіки, незалежної України, – кожне з яких залишало на мапах свої сліди, віддзеркалюючи ієрархію значущості об'єктів, топонімічні пріоритети, сакралізацію чи маргіналізацію простору. Розглянуті картографічні матеріали фіксують не лише фізичні об'єкти, а й символічні доміанти міського ландшафту – сакральні осередки, адміністративні центри, топоніми, що відображають панівну систему цінностей у різні історичні періоди. Від домінування релігійних та історичних маркерів у мапах кінця XIX – початку XX століття до ідеологічного редизайну простору в радянську добу, у кожному випадку карта виступає культурним артефактом, який водночас фіксує просторові зміни та бере участь у формуванні нової символічної логіки міста. Імперські та радянські мапи часто відображали насамперед адміністративну логіку – посилення контролю за простором і символічне домінування офіційної ідеології. У той самий час локальні київські наративи (наприклад, топографія Подолу або релігійні споруди та пам'ятки) витіснялися або редукувалися. Мапи, створені за радянського періоду, функціонували як інструменти контролю: вони репрезентували простір відповідно до ідеологічних пріоритетів, приглушували дореволюційні, релігійні чи національні шари пам'яті й натомість акцентували об'єкти, пов'язані з партійною символікою, промисловим розвитком чи міфологізованими наративами радянської історії. Карта була фіксованим носієм «єдино правильного» бачення простору, де будь-яка альтернативна інтерпретація розглядалася як девіантна.

Отже, мапи не є нейтральними відображеннями простору: вони мають здатність замовчувати, викреслювати або, навпаки, відновлювати те, що було втрачено. Наприклад, релігійні об'єкти, зокрема зруйновані церкви, монастирі, каплиці, часто або не позначалися зовсім, або маркувалися, уникаючи сакрального значення. Таке мапування фіксувало не лише фізичну, а й символічну деформацію міста. Отже, мапа функціонує не як нейтральне зображення, а як текст, у якому «читається» процес культурного конструювання міського середовища. У світлі

цього аналізу стає очевидним, що мапи того періоду не мають жодного зв'язку із тілесною дією, адже фіксується структура міста – набір об'єктів і відносин між ними, що конструюють уявлення про місто як про впорядковану, контрольовану систему. Організація руху з допомогою такої мапи лежить виключно на користувачі. Об'єкти культурного ландшафту при цьому зображаються настільки детально, наскільки дозволяє форма друкованого картографічного продукту та масштаб. Унікається наративна, описова частина, яку де Серто визначає як тур [6, 118-123].

Упродовж кінця ХХ – початку ХХІ століть картографічні практики зазнали суттєвих змін. Переломною стала поява цифрових сервісів, що з одного боку стандартизували просторову орієнтацію, але з іншого відкрили простір для альтернативного мапування. На цьому тлі з'являються ініціативи з мапування, які працюють уже не з картою в традиційному сенсі, а з топографією досвіду – живою, відкритою до змін, емоційно насиченою.

Сучасні мапи та культурні проекти, пов'язані з мапуванням, повертають увагу до «турів» як до живого наративу, до тілесної та емоційної взаємодії з простором. Їх відзначає високий рівень інтерактивності, а також прагнення до безпосередньої інтеграції картографічного наративу в міське середовище. У таких проектах створюються матеріальні або цифрові маркери-орієнтири, які не просто позначають місце на мапі, а активують його значення через взаємодію з користувачем. Ці маркери можуть набувати різних форм – від традиційних інформаційних табличок до мультимедійних рішень, що відкривають доступ до історичних довідок, архівних матеріалів, інтерактивних маршрутів або ігрового контенту.

У межах дослідження проаналізовано київський проєкт «Шукай», створений «менеджеркою Києва» Юлією Бевзенко у 2018 році [1], через його унікальні характеристики поєднання мистецької інтервенції з інтерактивністю, що створює живу, афективну картографію міського середовища.

«Шукай» використовує підхід до культурного мапування як до художньої інтервенції, що не лише репрезентує, а й продукує нові сенси в міському середовищі. Мініскульптури, розміщені в різних локаціях Києва, створюють новий естетичний і семантичний вимір міста. Вони не потребують посередництва третіх осіб чи інших об'єктів ландшафту, взаємодія з ними відбувається

безпосередньо, за допомогою гаджетів або візуального залучення.

У цьому контексті релевантним є погляд Річарда Сеннета на місто як на простір соціальної взаємодії, де дрібні елементи міського середовища можуть ініціювати комунікацію та формувати відкриту міську спільноту [9]. Мініскульптури, які спонукають до пошуку, гри, маршруту, – це своєрідні соціальні магніти, що об'єднують містян і туристів навколо спільного досвіду. Через такі маркери, які вимагають фізичної присутності й участі, відбувається не лише пізнання міської історії, а й зміцнення міжлюдських зв'язків.

На цьому прикладі ми бачимо, як сучасні практики мапування поєднують у собі і функції репрезентації, і афективного залучення, комунікації та переозначення міського середовища. Тим самим, вони сприяють формуванню нових моделей взаємодії між людиною, місцем та пам'яттю.

У цьому сенсі «Шукай» є втіленням тієї змішаної структури, про яку говорить де Серто: він поєднує елементи карти – скульптури як точки репрезентації місць – з маршрутом, який виконує подорожній. Інтерактивна взаємодія, зокрема процес пошуку, є не просто способом отримання інформації, а наративом мандрівки, в якому учасник конструє індивідуальний досвід міста. Отже, проєкт репрезентує «повернення» до живої, афективної картографії, в якій мапа знову поєднується з рухом, історією, тілесною присутністю. Він не лише фіксує простір, а й продукує його у значенні, яке набуває через дію.

Проєкт «Шукай» є втіленням нової форми картографічного мислення. Він репрезентує змішану структуру, про яку говорить Мішель де Серто: скульптури функціонують як картографічні маркери – точки репрезентації місць, що стають вузлами колективної пам'яті, – а маршрут, який виконує мандрівник, активує тілесну й емоційну взаємодію з міським простором. Інтерактивна взаємодія, зокрема процес пошуку мініскульптур, перетворює фіксацію простору на наратив мандрівки, в якому учасник не лише споживає інформацію, а й конструє індивідуальний досвід міста. У такий спосіб проєкт активізує «живу», афективну картографію, що повертає мапі рух, історію, тілесну присутність і суб'єктивний вимір. Він не просто відображає культурну динаміку міста, а й продукує її, формуючи нові значення через включення в дію. Так, у проєкті трансформація міської пам'яті відбувається шляхом додавання нових

смыслів через мініскульптури, що створюють альтернативну топографію Києва. У 2022 році команда проєкту здійснила ревізію наративів, унаслідок чого кілька фігурок із радянськими чи імперськими конотаціями було демонтовано, тобто мапа пам'яті виявилася відкритою до переосмислення. Розміщення понад шістдесят фігурок, об'єднаних нами у категорії – «видатні особистості», «символи Києва», «історія та легенди міста», «технології та винаходи киян», «архітектура та інфраструктура», «національна культура» – формує креативну мапу, в якій важливе не лише місце, а й історія, асоціація та емоційний зв'язок із містом та державою.

Вище було зазначено, що мапи імперського та радянського періодів репрезентували офіційну ідеологію. На противагу цьому, сучасні цифрові мапи та культурні ініціативи з мапування, зокрема такі, як «Шукай», створюють альтернативні мапи пам'яті, які репрезентують не владну норму, а множинність голосів і досвідів. Вони працюють не тільки як маршрути, ініціатори взаємодії з простором, а і як інструменти осмислення минулого, зшивання розірваних наративів і формування суб'єктивного зв'язку з містом. У цьому сенсі мапа стає простором діалогу між поколіннями, між мешканцями і містом, між минулим і теперішнім.

Сучасна цифрова мапа міста, створена для загального користування, – вже не просто інструмент орієнтації, а засіб творення і проживання ідентичності. Ідеться про формування емоційного зв'язку: через нові точки тяжіння, локальні історії, персоналізовані маршрути виникає відчуття освоєння та, не менш важливо, присвоєння території. Саме це й відрізняє нові культурні мапи від класичних, технічних і неемоційних, карт попередніх епох. Для різних груп користувачів мапа виконує різні функції: для когось це навігація, для когось – дозволя, для когось – спосіб віднайти приналежність, вписати себе в місто, пережити його як новий дім.

В умовах сучасних процесів декомунізації та дерусифікації такі мапи відіграють важливу роль у трансформації міської ідентичності. Вони виводять на поверхню забуті або маргіналізовані історії, репрезентують нові культурні осі, змінюють образ міста як суто адміністративної одиниці на середовище, наповнене живими смислами. Саме тому мапа сьогодні – це вже і про географічні місця, і про ідентичність, і про пам'ять і досвід спільного життя в місті.

Наукова новизна. У дослідженні вперше здійснено комплексний культурологічний аналіз мапування Києва як багатовимірної культурної практики, розглянутої в історичній перспективі – від картографічних форм XIX–XX століть до сучасних цифрових та мистецьких інтерпретацій. Запропоновано інтерпретацію карти не лише як інструменту фіксації просторових параметрів, а як соціокультурного артефакту, що відображає процеси символічного конструювання міського середовища, взаємодіє з колективною пам'яттю та впливає на формування ідентичності. На прикладі проєкту «Шукай» обґрунтовано роль художніх інтервенцій у формуванні альтернативних мап, які не лише репрезентують, а й продукують нові сенси в міському середовищі, сприяють декомунізації та дерусифікації символічного ландшафту. Введено в науковий обіг емпіричний матеріал, що демонструє, як сучасні мапувальні ініціативи стають інструментами переосмислення міста, інтегруючи цифрову, фізичну та емоційно-наративну взаємодію з простором.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що мапування Києва в різні історичні періоди є не лише інструментом просторової навігації, а насамперед культурною практикою, яка відображає та формує символічну структуру міста. Помічено, що картографічні форми змінювалися під впливом соціокультурних, політичних та технологічних чинників.

Сучасні ініціативи мапування, зокрема проєкт «Шукай», демонструють зрушення від пасивної репрезентації до активного культурного творення. Такі практики поєднують в собі елементи класичної мапи та «туру» у термінах Мішеля де Серто, тим самим відновлюють тілесний і наративний вимір картографії. Вони перетворюють мапу на простір взаємодії, гри та співтворення, де фізичний і цифровий шари міста взаємодіють для формування індивідуального й колективного досвіду.

У контексті декомунізації, дерусифікації та загальної деколонізації культурного середовища Києва, мапування стає інструментом не лише фіксації змін, а й їх публічного осмислення та візуалізації. Воно виконує функцію медіатора між простором і суспільною свідомістю, робить трансформацію міської пам'яті видимою та емоційно включеною в повсякденне життя мешканців.

Отже, сучасні картографічні практики водночас зображають трансформацію й

активно формують культурний ландшафт Києва, виступаючи інструментом репрезентації, комунікації та переозначення знаково-символічних систем міста в умовах радикальних соціокультурних змін.

Література

1. Гончарук О. «Менеджерка Києва» Юлія Бевзенко: «Працювати над скульптурою київської перепічки довелося довго». *ТyKyiv*, 2024. URL: <https://tykyiv.com/intervyu/menedzherka-kiieva-iuliia-bevzenko-pratsiuvati-nad-skulpturoiu-kiyivskoyi-perpichki-dovelosia-dovgo/> (дата звернення: 08.07.2025).
2. Київ. Картосхема з трасами міського транспорту. *Barry Lawrence Ruderman Antique Maps Inc.* Київ, 1965. URL: <https://www.raremaps.com/gallery/detail/55954/kyiv-map-with-city-transport-lines-kiiv-kartoskhema-z-tras-> (дата звернення: 01.07.2025).
3. Наглядний план міста Києва. *Wikimedia Commons*. Київ, 1911. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1913_%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2_%D0%B0.jpg (дата звернення: 10.07.2025).
4. Benjamin W. The Arcades Project / translated by H. Eiland, K. McLaughlin. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 2003. 1073 p.
5. Bochno V. Plan G. Kieva a predmirslami... [Plan de la ville de Kiev], 1879. *Bibliothèque nationale de France*. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btvlb53062255t> (дата звернення: 10.07.2025).
6. De Certeau M. The Practice of Everyday Life / translated by S. Rendall. Berkeley : University of California, 1984. 229 p.
7. Jacobs J. The Death and Life of Great American Cities. New York : Vintage Books, 1993. 458 p.
8. Lefebvre H. The Production of Space / translated by D. Nicholson-Smith. Oxford : Blackwell, 1991. 454 p.
9. Sennett R. The Fall of Public Man. London : Penguin, 2003. 400 p.

References

1. Honcharuk, O. (2024). Kyiv manager Yuliia Bevzenko: "It took a long time to work on the sculpture of Kyiv's perepichka". *TyKyiv*. Retrieved from: <https://tykyiv.com/intervyu/menedzherka-kiieva-iuliia-bevzenko-pratsiuvati-nad-skulpturoiu-kiyivskoyi-perpichki-dovelosia-dovgo/> [in Ukrainian].
2. Kyiv. Map scheme with city transport routes (1965). *Barry Lawrence Ruderman Antique Maps Inc.* Retrieved from: <https://storage.googleapis.com/raremaps/img/xlarge/55954.jpg> [in Ukrainian].
3. Overview plan of the city of Kyiv (1911). *Wikimedia Commons*. Retrieved from: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1913_%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2_%D0%B0.jpg [in Russian].
4. Benjamin, W. (2003). *The Arcades Project* (H. Eiland & K. McLaughlin, Trans.). Harvard University Press [in English].
5. Bochno, V. (1879). *Plan G. Kieva a predmirslami...* [Plan de la ville de Kiev] *Bibliothèque nationale de France*. Retrieved from: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btvlb53062255t> [in Russian].
6. De Certeau, M. (1984) *The Practice of Everyday Life*. (S. Rendall, Trans.). University of California [in English].
7. Jacobs, J. (1993). *The Death and Life of Great American Cities*. Vintage Books [in English].
8. Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell [in English].
9. Sennett, R. (2003). *The Fall of Public Man*. Penguin [in English].

Стаття надійшла до редакції 01.08.2025
Отримано після доопрацювання 02.09.2025
Прийнято до друку 09.09.2025
Опубліковано 30.09.2025